

N

1199. **Nalbă**, sb. f. „guimauve“ || megl. *nalbă*.

Lat. **MALVA**, -AM, devenit **malbă*, de unde, prin disimilarea labialei inițiale, produsă și în alte domenii românești, *nalbă* (cf. Candrea, Rev. ist. VII, 85).

Rovigno *nalba*; friul. *malve*; it. *malva*, ven. trev. Arcevia *nalba*, vven. Pola, com. mil. *malba*, romagn. *melba*, cors. *malma*; sard camp. *narba* (comp. log. *narvizza*, sass. *najbuzzza*); fr. *mauve*; prov. cat. sp. port. *malva*.

1200. **NĂMAIE** (băn.), sb. f. „menu bétail, bêtes à laine“; mai rar sg. *nămai* „peces“ (An. Car.) || megl. *nămal'ū* „bête (à cornes)“; ar. *nămal'e*, *numal'e* (și *nămal'ū*, *numal'ū*) „menu bétail (spéc. moutons et chèvres), bêtes de boucherie“.

Lat. **ANIMALIA**, pl. din **ANIMAL**, devenit fem. sg.; *nămai*, *nămal'ū*. etc., precum și formele românești masculine au fost refăcute mai tîrziu din *nămaie*, etc. care au fost întrebuințate mult timp cu înțeles colectiv.

Rtr. *alimeri* „Tier, Schwein“; vfr. *aumaille* „bétail à cornes“; nprop. *au-maio* „animaux de basse-cour“; cat. *alimanya* „Getier, Untier“; sp. *alimaña* „Raubtier“; port. *almalho* „junger Stier, junger Ochs“, *almalha* „junge Kuh“, gal. *armallo* „bœuf flaco“ || friul. *nemal* și ven. *anemal* „bœuf“, mant. pav. parm. mir. *nimal* și regg. *nimel* „porc“ <**ANIMAL**.

1201. **NAP**, sb. m. „navet“ || ir. *náp*. Lat. **NAPUS**, -UM.

It. *napo*; vfr. *naf*; prov. cat. *nap*; sp. port. *nabo*.

1202. **NARE** (*nară*), sb. f. „narine“ —vrom. *băn*. trans. „nez“ (Cod. Vor.; Tribuna, 1890, 360; WgJb. III, 178; IV, 329; VI, 78) || megl. *nor* „narine“; ar. *nare* „nez, narine“.

Lat. **NARIS**, -EM „narine; nez“. Vit. *nare*; sard log. *nare* „nez“; vlion. *nara*, jur. *narre*; prov. *naras*, pl. „narines, nez“, nprop. *narro*; cat. *nars*; sp. *nares*.

1203. **Năros**, adj. „qui a les narines larges“ || ar. *nîros* (Dalametra) „qui a un grand nez“ <**NAROSUS**, -A, -UM (CGL. II, 588).

1204. **Nărtos**, adj. „qui a un grand nez“ <**NARITOSUS**, -A, -UM, din **NARITUS** (cf. *narinosus*, la Lactanțiu) sau din **NARUTOSUS** <**NARUTUS** (cf. *nasutus*) „qui a le nez large“; forma *nărtiță* (Marian, Desc. 21, 30) „narine“ din care derivă *nărticios* (Şez. III, 82) „qui a un grand nez, des narines larges“, rămîne neexplicată.

1205. **NAS**, sb. n. „nez“ || ir. *nás*; megl. *nas*; ar. *nas* „bout pointu des sandales“.

Lat. **NASUS**, -UM. Vegl. *nuos*; rtr. *nes*; it. *naso*; sard *našu*; fr. *nez*; prov. cat. *nas*; sp. *naso*.

Der.: dim. *năsuț* (it. *nasuccio*); *născior*; megl. *nascic* || augm. *năsoi* (Gorjan, Hal. II, 90) || *năsos* „qui a un grand nez“.

1206. **Năsut** (bucov.), adj. „qui a un grand nez“ (Marian, Ornit. I, 81), „qui a le nez blanc (en parl. d'une brebis)“ <**NASŪTUS**, -A, -UM || it. *nasuto*; sard *našudu*; vfr. nprop. *nasu*; cat. *nassut*.

1207. **NAŞTE**, vb. „naître“ || ir. *năște*.
Lat. *NASCERE, NATUS (= clas. NASCI).

Rtr. *nascher*; it. *nascere*; sard log. *naskere*; fr. *naître*; prov. *naiser*; cat. *naixer*; sp. *nacer*; port. *nascer*.

Der.: *naștere, născare* (cu schimbare de conjugare; comp. *crezare, pierzare, vinzare*) „naissance”; *tnăscut* „naissance: organes génitaux de la femme” (Tiktin); *tnăscută* „naissance”; *născătoare* „mère” (termen eclesiastic, în expr. *născătoare de Dumnezeu*) *tnăscătură* (Biblia, 1688, Gen. XXV, 32) „naissance; génération”; *trăznaște* (Cantemir, Hron. 100) „renaître”.

1208. **Nat** (bän. Mehedinți), sb. „personne, individu, enfant“, numai în expresiunea *tot natul* „tout le monde, n’importe qui“ || ar. *nat* „enfant“ || <**NATUS,-UM** „fils“; pentru desvoltarea înțelesului, comp. la Plaut *nemo natus* „personne“ || vit. *nato* „fils“; prov. *nat* „fils; aucun, nul“ (comp. sp. port. *nada* „rien“).

1209. **NASTUR** (*nasture*), sb. m. „bouton“ — vbän. „nœud“ (An. Car.) || ar. *nastur(e)* „nœud, agrafe, bouton“.

Lat. *NASTULUS,-UM, atestat sub formele NASTULA „ansa, auris, fibula“ NASTALIS „ligamina mortuorum“ (Thes. gl. I, 73, 588); originea cuvântului este cunoscută (derivatiunea din NASSA) > *NASSULA > NASTULA, cf. a stula < assula < assa, e posibilă, dar nu sigură; înțelesul, în special, oferă oarecare dificultăți).

It. *nastro*, pad. pav. *nastol*, mir. *nastar*, com. *nastola*, rom. *naster* (abruzz. *nasseļę*); vfr. *nasle*, val. *nâle* „ruban, tissu de soie pour orner“; port. *nastro*; cît privește formele: Rovigno *neistule*, Pola *nistule*, berg. bresc. *nestola*, *nistola*, Bormio *neštola*, cremon. *nistula*, care se apropiu mai mult de germ. *Nestel*, vgerm. *nestila*, ele să ar putea explica împreună cu cele germanice dintr'un prototip lat. *NESTULA < *NESSULA, din NEXUS „lien“.

Der.: dim. *năsturel* „petit bouton“, bot. „bellis perennis“ (cu înțelesul de „nasturtium officinale“ pare a fi rezultatul unei etimologii populare).

1210. **NDITARI** (megl.), vb. „emprunter“ — *qnditari*.

Lat. *INDĒBITARE, format din locuțiunea IN DEBITO [Candrea].

Fr. *endetter*; prov. *endeutar*; cat. *endeutarse*; sp. *endeudar*; port. *endividar*.

1211. **NEA** (*neauă*), sb. f. „neige“ || ir. *nę*; megl. *nęüă*; ar. *neao*.

Lat. *NIX, NIVEM*.

Vegl. *naj*; rtr. *naiv*; it. *neve*; sard log. *nie*; vfr. *neif*, lion. *sav. ne*, elv. *naj*; prov. cat. *neu*; sp. *nieve*; port. *neve*.

Der.: *ta se neoşa* (Ps. Hurm. LXVII, 15), dintr'un adj. *ne(u)os (forma *neios*, cu înțelesul de „décembre“, pe care o citează Marian, Sărb. I, 97, e derivată din *nea*) < *nívōsus (it. *nevoso*; sard log. *niosu*; cat. *nevos*; sp. port. *nevoso*); *ta se innea* (Ps. Sch. ibid.) „se couvrir de neige“ (comp. *nivatus*; sard log. *niare*; prov. cat. *nevar*).

NEBUN, v. *bun*.

• 1212. **NECA**, vb. „étrangler, suffoquer; noyer“ || megl. *nicari* „étrangler; noyer“; ar. *nicare* „noyer“.

Lat. *NĒCARE* „tuer (surtout sans le secours d'une arme)“; din înțelesul de „étouffer“, care apare încă în lat. clasică (cf. *imbris necant frumenta, aquae flamas necant*), s'a desvoltat treptat acela de „suffoquer, étrangler“, de unde apoi „suffoquer par immersion“, adică „noyer“; înțelesul acesta, deși se găsește atestat relativ tîrziu (cf. Densusianu, Hist.l.r. I, 193; Rönsch, Sem. Beitr. III, 60; Corp. scr. eccl. XXVII, 483), fiind însă comun tuturor limbilor românești, trebuie să se fi desvoltat foarte de timpuriu în lat. vulgară, alături de sensul primitiv de „étrangler, étouffer“; de observat de altfel că aceste două înțelesuri pe care le are *neca* în rom. se regăsesc în forme verbale din familia limbilor balcanice, ca alb. *mbit*, ngrec. πνίγω, bulg. *давяж* și sîrb. *удавити*, și se poate ca în aceste forme dublul înțeles să se fi transmis din cuvântul românesc, într'o epocă veche.

Sprs. *nagar*; ven. ver. mant. *negar*, mil. *negá*, piem. *nié*, vgen. *negar*; fr. *noyer*; prov. cat. *negar*, toate cu înțelesul de „noyer“.

Der.: ar. *nec* „noyade“; *nečator*

„suffoquant“; *† necătură* (Cod. Vor.; Coresi, Caz. 1581, 61, 141; Dosoftei, Ps. vers. 376) „étranglement“; megl. *nicătură* „étranglement, noyade“; ar. *nictură* (Dalametra) „noyade“ || *† ne-*
căcios (Cuv. d. bătr. I, 380) „suffoquant, étouffant“.

1213. *Înneca*, vb. „étouffer, suffoquer; noyer“ — vr. Hațeg „étrangler“ (Varlam, Caz. I, 266^b; Viciu. Glos. 36) < IN-
-NÉCARE || friul. *inejá*; vfr. *ennoier*; nprop. *ennega* (comp. it. *annegare*; cat. sp. port. *anegar*), toate cu înțelesul de „noyer“ || *înnecător*, *înnecăcios* „étouffant, suffoquant“; *înnecătură* „inondation; submersion“ (An. Car.), „étouffement“ (Zanne. Prov. II, 587).

1214. *Înnecăciune*, sb. f. „suffocation; inondation; submersion“ < IN-NECATIO-
-ONEM.

NECONTENIT, v. *Tinea*.

1215. **NEG**, sb. m. „verrue, durillon, envie“.

Lat. NAEVUS, -UM; forma normală trebuia să fie *neu; prezența lui -g- se datorește formei dispărute *negur < n a e v u l u s (cf. *fagur*), din al cărui pl. *neguri s'a refăcut un sg. neg care a înlocuit cu timpul pe *neu.

It. *neo*, sen. Arcevia *niego*; sard log. *neu*; franco-prov. *nief* (Arch. glott. XII, 42; comp. abruzz. *nehe*, f.).

Der.: dim. *negel*, trans. *nigel* (Lex. Bud.), băn. *nîzel*, *iñizel*, *nînzel*, *zinzel*, resultate parte prin disimilațiunea vocalelor, parte prin propaginarea lui *n*-initial și apoi prin assimilarea acestuia cu -z- din silaba următoare (mod. regg. *niel*); *negelos*, trans. *nigelos* (Lex. Bud.) „qui a des verrues“ | băn. *nigoš*, *nigoš*, *mînigoš*, *mîghilos*. *migulos* „verrue“; din aceste forme, primele două se explică prin schimbarea sufixului, dar cele trei din urmă rămân neexplicate, deși par a fi fost alterate sub influența vre-unei etimologii populare || bot. *negelariță* „chelidonium majus“, numită și *iarbă-de-negi*, fr. „herbe aux verrues“, fiind bună, după credința poporului, pentru vindecarea negeilor.

1216. **NEGOT**, sb. n. „commerce; †mar-

Lat. NEGOTIUM.

Prov. *neotz*.

Impr.: ung. *nyegoca* > *nyegócás* (Szinnyei, I, 1539).

1217. **Neguța** (vr. trans. bucov. băn.), vb. „négocier, faire du commerce“ < *NEGOTIARE (= clas. NEGOTIARI).

1218. **Neguțător** (*negustor*), sb. m. „négoçiant, marchand“ — *† neguțor*, *† neguțitor* < NEGOTIATORIUS, -UM, atestat numai ca adj. || *neguțătoreasă* (*negust-*), *neguțătoriță* (*negust-*) (Jipescu, Op. 45, 135; Sevastos, Nunta, 131, 135, 146; Iorga, Studii, V, 254; Dan, Straja, 77) „marchande“ || *neguțătoraș* (*negust-*) „petit marchand“ || col. *neguțătorime* (*negust-*) || *neguțătorie* (*negust-*) „négoce, commerce“; dim. *neguțetorioară* (Gorjan, Hal. II, 6) || *neguțătoresc* (*negust-*) „de marchand, relativ au commerce“; *neguțătorește* (*negust-*) „en commerçant“ || *neguțători* (*negust-*) „faire du commerce, trafiquer; marchander“.

1219. **NEGRU**, adj. „noir“ || ir. megl. ~ ; ar. ~ (intrebuiuțat rar în unele expresiuni și în nume de localități, cf. Papahagi, Wg Jb. XII, 102, termenul obișnuit fiind *latu*).

Lat. NIGER,-GRA,-GRUM.

Rtr. *nair*; it. *nero*; fr. *noir*; prov. cat. *negre*; sp. port. *negro*.

Der.: dim. *negrișor*; *negruș* (Lex. Bud.; Marian, Crom. 51); *negrușor* (Marian, ibid.); *negrut* (Lex. Bud.; Marian, ibid.; Voronca, Dat. cred. 273; Șez. V, 88); *negriu* (Lex. Bud.; Marian, ibid.); Iarnik-Bîrseanu, Doine, 372; Pamfile, Joc. 91); Sălagiu *negroiu* (Tribuna, 1890, 369); *negrior* (Şez. IX, 168); *negricios*, megl. *nigricios* și *nigricăv* || *negreală* „noirceur“, trans. „encre“, megl. *nigreală* „noirceur“ || *negrime* (Lex. Bud.; Marian, Crom. 52; Cantemir, Ist. ier. 246), megl. *nigrimi* „noirceur“ || *ponegru* (Cantemir, Ist. ier. 41; Marian, Vrăji, 213; Immorm. 17) „très noir“.

Impr.: ung. *nyégra* (Szinnyei, I, 1540); ngr. *νιάγρα* „schwarzes Schaf“ (Murnu, Lehnw. 37)

1220. **Negreață**, sb. f. „noirceur“ || megl. *nigreață* || < NIGRITIA,-AM || rtr. *nairezza*; it. *ne(g)rezza*; prov. *negre-*

za || ponegreață (Cantemir, Div. lum. 52) „noirceur“.

1221. **Negri**, vb. „noircir“ || megl. *nigriri* < *NIGRIRE (= clas. NIGRESCERE) || vfr. *noirir*; nprov. *negri* || *negritor* „denigrator, tinctor“ (An. Car.); *negritură* (Tocilescu, Mat. 1556) „noircissure“ || *înnegri* „noircir“ (rtr. *innairir*; bol. vic. *innegrir*; nprov. *ennegri*; cat. *enegrir*; comp. it. *annerire*); *înnegritură* (Marian, Crom. 52) „noircissure“ || *ponegri* „noircir qqn (fig.)“.

1222. **NEGURĂ**, sb. f. „brouillard; nuée épaisse; obscurité“ || ar. *negură* „brouillard“.

Lat. NÉBULA,-AM; pentru fonetism cf. *fagur*.

Alb. *negul*; it. *nebbia*; sard log. *neula*; vfr. *nieble*; Valais *ñola* (Rev. dial. rom. II, 327); prov. *nebla*; cat. *neula*; sp. *niebla*; port. *nevoa*.

Der.: dim. *neguriță*; *negurice* (Gr. n. II, 97) || bän. *neguriñe* „obscurité provoquée par une nuée épaisse“ || *negureală* (Jipescu, Op. 14; Tiktin) „nébulosité“ || *negureață* (Burada, Căl. Dобр. 116; Teodorescu, P. pop. 509; Tocilescu, Mat. 18, 19, 32, 675, 1231, 1233, 1248; Gr. n. I, 88; II, 86; Vîrcol, Gr. Vilc. 96; Răd.-Codin, Îng. Rom. 352) „nuée épaisse“.

1223. **Neguros**, adj. „néculeux, assombri, obscurci par les nuages“ || ar. *niguros* || < NÉBULOSUS,-A,-UM, influențat în fonetism de *negură* || it. *nebbioso*; nprov. *nebrous*.

1224. **Negura**, vb. „(se) couvrir de nuages, (s') obscurcir, (s') assombrir“ (Marian, Sărb. I, 276; Tit Bud, P. pop. 80; WgJb. III, 322) || ar. *nigurare* || < NÉBULARE || vfr. *niebler*; prov. *neblar* (comp. cat. *neulirse*) || *înnegura* „(se) couvrir de nuages, (s') obscurcir“ (it. *innebbiare*; vfr. *enniebler*; nprov. *enneblá*; port. *envevaroar*).

1225. **NEPOT**, sb. m. „neveu; petit fils“ — **NEPOATĂ**, sb. f. „nièce; petite fille“ || ir. *nepot*; megl. ar. *nipot* — megl. ar. *nipoată*.

Lat. *NEPOTUS,-UM (= clas. NEPOS, -OTEM; cf. Candrea, Rev. ist. arh. VII, 85; Densusianu, Hist. l. roum. I, 135) — *NEPOTA,-AM.

Friul. *nevod*; ven. *ne(v)o(o)d(o)*, Pola *niodo*; vic. *nevodo*, ver. *neodo*, *neoda*, mant. *nvo*, *nvoda*, com. *nevoda*, Bormio *neoda*, cremon. mil. *nevod*, *nevoda*, piem. *nvod*, *nvoda*, piac. *nvod*, *nvoda*, parm. *bol*. *anvod*, *anvoda*; prov. (ne)bot, (ne)boda; cat. *nebot*, *neboda* || comp. alb. *nip*; rtr. *neif*; it. *vven*, *niero*, gen. *nevu*, San-Fratello *nief*; vfr. *nies*; prov. *neps* < NÉPOS; it. *nipote*; sard log. *nabode*; fr. *neveu* < NEPOTEM.

Der.: dim. *nepoțel* (vit. *nipotello*; Sil-lano *nipotella*, Arch. glott. XIII, 332, sic. *niputeddu*; sard log. *nebodeddu*), *nepoțea*, *nepoțică*; Oaș, Reteag *nepo-tucă*; megl. *nipotčuc*, *niputčac*, *nipoatiččā*, *niputiččā* || megl. *prinipot*, ar. *paranipot* (Dalametra) „arrière-petit-neveu“; megl. *prinipoată* „arrière-petite-nièce“ || †*nepoție* (Prav. Gov. 143; An. Car.) „qualité de neveu (en parl. des degrés de parenté)“.

Impr.: ung. *nepotya* (Szinnyei, I, 1518).

1226. **STRĂNEPOT**, sb. m. „arrière-petit-fils“ — **STRĂNEPOATĂ**, sb. f. „arrière-petite-fille“ || ar. *strănipot*, *străni poată* || < *EXTRA-NEPOTUS,-UM, *EXTRA-NEPOTA,-AM < EXTRA-NEPOS, atestat sub formele extra *nepus* „abnepos“ (CGL. IV, 404), extra *ne[p]us* (CGL V, 435), care s'a păstrat în alb. *șternip* || †*prestrănepot* (Letop. I, 49; Iorga, Studii, VI, 77) „arrière-arrière-petit-fils“, *prestrănepoată* „arrière-arrière-petite-fille“.

NEŞTINE, v. *ști*.

1227. **NITED**, adj. „lisso, net, uni, poli“.

Lat. NITIDUS,-A,-UM.

Rtr. *net*; it. *netto*; sard log. *nidu*; fr. *net*; prov. *nede*, *net*; cat. *net*; (sp. *neto*); port. *nedeo*.

Der.: dim. *netejor* || *neteziș* (Vlahuță, Rom. pit. 8, 146; Delavrancea, Sult. 214) „pays plat“ || *netezi* „lisser, niveler, rendre uni“; *netezitoare* (Damé, Term.) „taloche (des maçons)“.

1228. **NI** (vr. dial.), conj. întrebuințată numai repetată *ni... ni* „tantôt... tantôt“ (Neculce, Let. II, 204; Cantemir, Ist. ier. 117; Marian, Immorm. 38) || ir. megl. *ni... ni* și ar. *ne... ne*, *ni... ni* „ni... ni“.

Lat. NEC, devenit *ne*, de unde *ni* sub influența vsl. *ni*.

Rtr. it. *ne*; sard log. *nem*; retor. *ne, ni*; vfr. *ne, ni*; fr. *ni*; prov. *ne, ni*; cat. sp. *ni*; port. *nem*.

Der.: *nicăieri* (v. *Aiurea*).

1229. **Nici**, conj. „*ni*“ — $\dot{\tau}$ *nece*, $\dot{\tau}$ *neci*, $\dot{\tau}$ *nice* || megl. ar. *niți* || < NÉQUE $\dot{\tau}$ *nices*, $\dot{\tau}$ *niciș* „pas même“ *nici-odată*, megl. *niți una oară* „jamais“ || *nici-cind*, megl. *niți-con* „jamais“ (comp. alb. *askur* „jamais“ < as. „*ni*“, kur „quand“, tot astfel vsl. *ни-коли*, bulg. *никога*, sîrb. *никад*, gr. *οὐδέποτε*) || *nici-unde*, megl. *niți-iundi* „nulle part“ (comp. vsl. *ни-къде-же*, bulg. *ниде*, sîrb. *нигде*) || *nici-cît*, megl. *niți-cot* „pas du tout, tant soit peu“ (comp. bulg. *николко*, sîrb. *николико*) || *nici-de-cum*, $\dot{\tau}$ *nici-cum*, megl. *niți-cum* „aucunement, nullement“ (comp. bulg. *никакъ*, sîrb. *никако*, gr. *οὐδέπη*) || $\dot{\tau}$ *nici-odinioară* „jamais“.

1230. **Nici-un**, adj. pron. ind. „aucun“ || ir. *nitsur*; megl. ar. *niżun* || < NÉQUE -UNUS,-A,-UM || vegl. *nəncoju* || comp. it. *niuno*, bresc. *negü*, berg. *nigü*, com. *nigün*, *negün*, Bormio *nigun*, pav. *negün*; vfr. *neñin*, *niun*, elv. *nijün*; prov. *negun*; cat. *ningu(n)*; sp. *ningun(o)*; port. *nenhum* < NÉC-UNUS.

NICĂIERI, v. *aiurea*.

1231. **NIMENI** (*nimenea*), pron. ind. „personne“ — *nimine(a)*, $\dot{\tau}$ *nimene*, mold. bucov. *nimerea*; $\dot{\tau}$ *nimenile(a)*, $\dot{\tau}$ *nimerilea* (Gaster); vr. băn. *Mehed. nime*, $\dot{\tau}$ *nimea*, Mehed. băn. *nima*; $\dot{\tau}$ *nimelea* (Iorga, Studii, VI, 483); gen.-dat. *nimänui*, *nimärui*, $\dot{\tau}$ *nimunui* (Gorjan, Hal. II, 68), $\dot{\tau}$ *nimirui* (Molnar, Sprachl. 139; Iorga, Studii, XIII, 51), $\dot{\tau}$ *nemänui*, $\dot{\tau}$ *nemärui*, $\dot{\tau}$ *nemunui*, $\dot{\tau}$ *nimului* (Iorga, Studii, V, 503), $\dot{\tau}$ *nimälui* (Biblia, 1688, Marcu, VII, 36); băn. *nimäcui* || megl. (Nânte) *nimin(ea)*, *nimea*.

Lat. NEMO, NEMINEM; forma normală trebuia să fie **nemene*, cu *ne-* inițial, care apare numai la gen.-dat. $\dot{\tau}$ *nemänui*; trecerea lui *ne-* la *ni-* în forma *nime(ne)* e foarte timpurie (anterioară formelor *nimica*, *niște*, *nici*, etc.) și se poate explica numai printr-o disimilație a lui *e* din prima silabă sub influența lui *e* din silaba următoare; formele cu *-r-*, *nimärui*, etc. după care s'a refăcut *nimereea* au

fost înrăurite de cărui; forma scurtată *nime* a rezultat prin fonetică sintactică din expresiuni ca *nimeni nu știe*, *nimene nefiind acolo, de nimene nevoit*, formulă întrebuiantă în mai toate zapisile vechi, unde finala *-ne*, venind în contact cu *nu*, *ne-*, a putut ușor să dispară cu timpul; în forma *nimälui* s'a disimilat *n-n>n-l*; asimilația *ă-ă>u-ă* s'a produs în forma *nemunui*, care apoi s'a disimilat în **nemului*, *nimului*, asupra căreia a influențat probabil și *totului*; în forma băn. *nimăcui* s'a substituit finalului *-nui* sau *-lui* (*nimälui*) prumele *cui*; cît privește finalul din *nimenilea*, comp. *cerășilea*, *aiurilea*, etc.

Pist. *nimo*, lucch. *nimmo*, cors. *nimu*; sard log. *nemus*.

Der.: *nimeric(a)* „personne“ (Gr. n. I, 231, 258).

NIMIC, v. *mică*.

1232. **NINGE**, vb. „neiger“ — pf. *ninse*. Lat. NINGERE, NINXIT.

Vper. *nenguire* (Arch. glott. VIII, 117), march. *nengue*, Urbino *nengua*, abruzz. teram. *nengue*; sav. *nevre*.

Der.: *ningău* „décembre“ || *ninsoare* (comp. *n i n g o r e m*) „neige (qui tombe), tourbillon de neige“.

NISCARE, v. *ști*.

NIŞTE, v. *ști*.

1233. **NOAPTE**, sb. f. „nuit“ || ir. *nopte*; megl. *noapti*; ar. *noapte*.

Lat. NOX, NOCTEM.

Rtr. *not*; it. sard *notte*; fr. *nuit*; prov. *noch*; cat. *nit*; sp. *noche*; port. *noite*.

Der.: dim. *nopticică*; *noptiță* (Reteagul, Pov. pop. 85; Pov. ard. III, 29, 51; Tocilescu, Mat. 515), bot. „mirabilis“ || bot. *nopticoasă* „hesperis matronalis“ || *miază-noapte* „nord“ (v. *Miez*).

1234. **Înnoptă** (*nopta*), vb. „commencer à faire nuit; passer la nuit“ || ar. *nuptare* || < **INNOCTARE* (comp. a b n o c t a r e, per noctare) || vfr. *noitier*, *enoitier*; port. *ennoitar* (comp. it. *annotare*; vfr. *anuitier*; prov. *anoitar*).

NOATIN, v. *an*.

1235. **NOD**, sb. n. „nœud“ || megl. ar. *nod*.

Lat. *NODUS*, -UM.

Alb. *nē*; rtr. *nuf*; it. *nodo*; sard camp. *nuu*; fr. *nœud*; prov. *no*; cat. *nu(s)*; sp. *nodo*, *nudo*, gal. *nodo*; port. *no*.

Der.: dim. *nodelet*; *nodurel* (Tocilescu, Mat. 1541); trans. *nodut*; bot. *noduțe*, pl. „leucojum“; băn. *nodžit*, Măhedinți *nodiț* „cou du pied“ (format probabil după sîrb. *ножица* „Füsschen“) || băn. *nodžeū* „coup du pied“ (poate să fie un sg. refăcut din pl. *nodžeū*, sg. **nodžel* din *NODELLUS*, atestat sub forma *nudellus*, CGL. III, 563; it. *nodezzo*, cu acelaș înțeles ca băn. *nodolan* „fémur“; vfr. *noel*, fr. *nøyau*; prov. *nozel*; comp. sp. *nudillo*, galit. *nodelo*) || *noduros*, *nodoros*. megl. ar. *nuduros* „nouveux“ (vit. *nudoso*); bot. *noduroasă* „dactylis glomerata“ || *nodurar*, *nodular* (Dan, Straja, 67) „partie du métier à tisser“.

1236. **Noadă**, sb. f. „base de la queue, croupion“ || ar. ~ „membre viril“ (Dalametra) || <**NODA*, -AM, sg. refăcut din pl. neutrului *NODUM*, atestat cu înțelesul de „artus, membrum“ (CGL. IV, 207, 487).

1237. **Noda**, vb. „nouer“ || megl. *nudari*; ar. *nudare* || <*NODARE* || rtr. *nuder*; bol. *nudar*; fr. *nouer*; prov. *nozar*; cat. *nuar* || ar. *nuditură* (Dalametra) „nœud“ (vit. *nodatura*; nprov. *nousaduro*) || megl. *zänudari* „nouer“, *zänudătură*, „nœud“.

1238. **Înnoda**, vb. „nouer“ <*INNODARE* || vfr. *ennoer*; prov. *enozar*; port. *ennodar* (comp. it. *annodare*; sp. *añudar*) || *desnoda*, megl. *disnudari*, ar. *disnudare* „dénouer“ (it. *disnodare*; fr. *dénouer*; prov. *desnozar*; cat. *desnuar*).

1239. **NOI**, pron. pers. „nous“; dat. *nouă*, †*noao* și *noaă*, aton *ne*, *ni*, †*nă* || ir. *noi*; megl. *noi*, dat.-ac. *na*, *nă*; ar. *noi*, dat. *a n(o)ao*, *nă*, *ne*, ac. aton *nă*, *ne*.

Lat. *nos*, cu trecerea regulată a lui *s* final în monosilabe tonice la *i* (comp. *ai*, *dai*, *stai*, *mai*, *trei*, *(a)poi*, etc.; cf. Candrea, Elém. lat. 30); din *NOBIS* a rezultat de o parte *nouă* prin trecerea lui ī aton la *e*, care a devenit ā sub in-

fluența labialei precedente; de altă parte, prin reducerea lui *NOBIS* aton la **nos*>**no* (cf. *HABES*>**a s*) a rezultat forma †*nă* (cu trecerea lui *o* din cuvintele atone la ā; cf. *că*, *după*, etc.); cît despre *ne*, el a fost refăcut după *le*, aceste două forme influențindu-se reciproc (v. *El*); forma *ni* e rezultată din legături sintactice ca *ne-a*, *ne-o*, devenite *ni-a*, *ni-o*; ac. aton †*nă* a rezultat din *nos* prin aceleași schimbări fonetice ca la dativ; acus. *ne* a fost refăcut după forma dela dativ.

Vegl. *no(j)*; rtr. *nus*; it. *noi*; sard. log. *nos*, *nois*; fr. *nous*; prov. cat. sp. port. *nos*.

1240. **NOR**, sb. m. „nuage“ — vr. băn. Oaș *nuăr*, *nuor*; mold. *nour*; băn. Oaș *noor*; băn. *nuhăr*, *nuwăr*, *nooře* || ir. *nor*, *núor*; megl. *nor*; ar. *nor*, *náór*, *náür*, *niór*, *niúr*.

Lat. *NÜBILUM*, devenit **nuer*>*nuăr*, >*nuor*>*noor*>*nour* (cf. *bour*); în formele băn. *nuhăr*, *nuwăr* se constată fenomenul obicinuit pentru evitarea hiatului (cf. *măduă*>*măduhă*>*măduvă*); formele aromâne, ca și cele române cu *ni-* în loc de *nu-*, nu se pot explica pe deplin.

Rtr. *nüvel*, friul. *nul*, *niul*; it. *nuvolo*; prov. *nivol*; cat. *nuvol*; sp. *nublo* || comp. rtr. *nüvla*; it. *nuvola*; prov. *nubla*, *nivola*; port. *nuvem*.

Der.: dim. *no(u)rel*; *norișor*; *noruț*; *nouraș* (Marian, Ins. 311; Sbiera, Pov. 90), †*nuărăș* (Dosoftei, V. sf., ap. WgJb. V, 59); bucov. maram. *noruț* (Voronca, Dat. cred. 716; Tiplea, P. pop. 113; vit. *nuvoluzzo*); băn. *noreală* „nuée; temps sombre, ciel couvert; brouillard“ || bucov. *nouriște* (Marian, Sărb. I, 249) „nuée“ || alom. *noriu* „gris (en parl. de la laine)“.

1241. **Noros**, adj. „nuageux“ — vr. băn. *nuăros* (Cantemir, Ist. ier. 270); Oaș *nuoros*, *nooros*; mold. *nouros* || megl. *nuros*; ar. *năuros* || <*NÜBILOSUS*, -A,-UM, influențat în fonetism de *nor* || rtr. *nüvlus*; it. *nuvoloso*; cat. *nuvolos*; sp. port. *nuboso*.

1242. **Nora**, vb. „(se) couvrir de nuages“ — vr. băn. Oșani *nuăra*, *noora*; mold. *noura* || ar. *năurare*, *niurare* || <*NÜBILARE* || friul. *nulassi*; vit. *nugolarsi*, ven. *nuvolarse*; vfr. *nubler*; sp.

nublarse; port. *nublar* || megl. *zănurari* „se couvrir de nuages“.

1243. **Înnora**, vb. „(se) couvrir de nuages“ < **ÎNNÜBILARE** cat. *ennuvolar* (comp. it. *annuvolarse*; sp. *añublarse*).

1244. **NORĂ**, sb. f. „bru, belie-fille“ — † *nor(u)*, păstrat încă în legătură cu adj. poses. *noru-me*, *noru-ta*, etc. || megl. *noră*; ar. *noru*, *nor* (*nor-me*).

Lat. *NORUS* (= clas. *NURUS*; cf. Densusianu, Hist. I. roum. I, 78); forma *noră* e relativ tîrzie, cum probează și nediftongarea lui *o*; adăogarea terminațiunii *-ă* s'a făcut după norma celorlalte substantive feminine, cum s'a întimplat și în forma *soră*; sub influență pl. *surori* s'a format pl. *nurori*, ar. *nurări* (comp. Bari *norore*), formă întrebuiințată și la gen.-dat. sing.

Comp. friul. *n(i)ore*; it. *nuora*; vfr. brianç. *nore*; prov. cat. *nora*; sp. *nue-ra*; port. *nora* < ***NORA** || sard log. *nura* < **NURA**.

Der.: dim. *nurioară* (Marian, Nunta, 177), *norioară* (Doine, 287); *norurea* (Tocilescu, Mat. 1252), *nororea* (Corcea, Bal. 104); *noruliță* (Cătană, Bal. 162); megl. *norićcă*.

1245. **NOSTRU**, adj. pron. poses. m. „notre, le nôtre“ — dial. *nost*, pl. *noștī* — **Noastră** „notre, la nôtre“ — dial. *noas-tă*, pl. *noaste* || ir. *nostru, nostre*; megl. *nostru, noastră*; ar. *nostru, nost, noastră*.

Lat. *NOSTER,-TRA,-TRUM*.

Vegl. *nuestro,-tra*; rtr. *nos, nossa*; it. *nostro,-tra*; sard log. *nostru,-tra*; fr. *notre (nôtre)*; prov. *notre*; cat. *noste,-tra*; sp. *nuestro,-tra*; port. *nosse*.

1246. **NOU**, adj. „neuf, nouveau“ || ir. *now*; megl. ar. *noū*.

Lat. *NOVUS,-A,-UM*.

Vegl. *nuf*; rtr. *növ*; it. *nuovo*; sard *nou*; fr. *neuf*; prov. cat. *nou*; sp. *nuevo*; port. *novo*.

Der.: dim. *nouț*; *noulet* (Gorjan, Hal. II, 55); *noușor* (Gr. n. I. 266); megl. *noǔčuc* || † *noime* (Cantemir, Hron. 86) „nouveauté“ || *innoi*, † *noi* „renouveler, innover; étrencrer“; *innoitură* „renouvellement“ || *prenoi* „renouveler, régénérer“.

1247. **Noutate**, sb. f. „nouveauté; nou-

velle“ || megl. *nuutati* || < **NOVITAS, -TATEM**, influențat în fonetism de *nou* vegl. *novituot*; it. *novità*; sp. *novedad*.

1248. **Nuia**, sb. f. „verge, baguette, gaule“ < **NOVËLLA,-AM** (=clas. pl. *NOVEL-LAE* „jeunes arbres, plants de vignes“) com. *novei*, pl. „piantelle giovani, rampolli cresciuti da pedale d'albero“; comp. rtr. it. *novella*; fr. *nouvelle*; prov. *novela*; port. *novella*, toate cu înțelesul de „nouvelle, récit“; sp. *novilla* „Färse, Kalbkuh“; (port. *novilha*) || dim. *nuieluše*; *nuielușcă* (Jipescu, Op. 43.79); *nuieluță* (Lex. Bud.; Groovei, Ghic. 18; Marian, Sârb. I, 157).

1249. **NOUĀ**, num. „neuf“ || ir. *noaǔā*; megl. *noǔ*; ar. *nao, noao, noaǔā*.

Lat. *NOVEM*.

Vegl. *nu*; rtr. *nouv*; it. *nove*; sard log. *noe*; fr. *neuf*; prov. *nou, nau*; cat. *nou*; sp. *nueve*; port. *nove*.

Der.: *nouăle(a)*, *noua*; ar. *noaǔlu, n(o)aǔā* „neuvième“ || *nouăsprezeece*, megl. *noǔspreži*, ar. *noaǔspreždžati* „dix-neuf“; *nouăsprezecile(a)*, *nouă-sperezcea* „dix-neuvième“ || *nouăzeci*, megl. *noǔzot*, ar. *naodžăti* „quatre-vingt-dix“; *nouăzecile(a)*, *nouăzecea* „quatre-vingt-dixième“.

1250. **NTRICARE** (ar.) vb. „nourrir un enfant“.

Lat. *NÜTRİCARE* (cf. Papahagi, Not. etim. 39).

Piac. *nodrigá* „nettare, ripulire, ordinare; sventrare i polli“, vgen. *norigar*; prov. *nořígar*.

1251. **NU**, adv. „non“ || ir. megl. *nu*; ar. *nu, no*.

Lat. *NON*, întrebuiințat cînd ca aton, cînd ca tonic în frasă; forma atonă s'a redus la **nă*, care a devenit de timpuriu *ne* probabil sub influență vsl. „, și s'a păstrat numai în compunerii; forma tonică a devenit **nun*, de unde *nu*, prin cădereea lui *n* mai întii dinaintea cuvintelor care începeau cu o consonantă și apoi și dinaintea unei vocale, generalisindu-se astfel cu vremea forma *nu* [Candrea; cf. Élém. lat. 61].

Vegl. *na*; rtr. *nun, non, na*; it. sard *non, no*; fr. *non, ne* (vfr. *nen, ne*); prov. *non*; cat. *no*; sp. *non, no*; port. *não*.

Der.: *numai* „seulement“ (v. Mai).

1252. **NUC**, sb. m. „noyer“ — **NUCĂ**, sb. f. „noix“ || ir. *nuc*, *nukę*; megl. *nucă* „noyer; noix“; ar. *nuc*, *nucă*.

Lat. *nūx*, *nūcem*, devenit **nuce*, și mai tîrziu, prin analogie, *nucă*.

Vegl. *nauk*; rtr. *nusch*; it. *noce*; sard log. *nuge*; fr. *noix*; prov. *notz*, *noga*; cat. *nou*, *noga*; sp. *nuez*; port. *noz*.

Der.: dim. *nuculeʃ*; *nucuʃ* (Tocilescu, Mat. 1081); *nucuʃă* (Lex. Bud.); *nucșor* (An. Car.) „petit noyer“; *nuc(u)-șoară* „petite noix; noix muscade; faux-pistachier“, zool. „*ruticilla phe-nicura*“ (Marian, Ornit. I, 259) zool. *nucar* (Marian, Ornit. II, 69) „*nucifraga caryocatactes*“.

1253. **Nucet**, sb. n. „lieu planté de noyers“ <*NŪCĒTUM* || it. *noceto* (comp. sp. *noceda*).

NUIA, v. *nou*.

1254. **NUIARCĂ** (ar.), sb. f. „belle-mère, marâtre“ — *ñarcă* (Dalametra).

Lat. *NOVĒRCA,-AM*.

Alb. *ñerkə*.

Der.: ar. *nuiercu*, *ñercu* (Dalametra) „beau-père“ (alb. *ñerk*).

1255. **NUIBARI** (megl.), vb. „rencon-trer“.

Lat. *IN-OBVIARE*, devenit **in ob-biare*; trecerea lui *i* înaintea lui *b* se explică din formele accentuate pe temă **in o b b i o* > **noib*, de unde *nuib* sub influența formelor accentuate pe terminațiune.

Comp. it. *ovviare*; sard camp. *obiai*; vfr. *ovier*; vsp. *huviar*, *huyar* <*OBVIARE* comp. *valsess. (in) obbjā* „incon-tro“, piem. (*andé an*) *obja* „(andare alla) rincontra“ (Arch. glott. XIV, 372; XV, 491); sard log. camp. *obia* „incon-tro“ <*OBVIAM* megl. *prinuībari* „ren-contrer de nouveau“.

NUMAI, v. *mai*.

1256. **NUMĂR**, sb. n. „nombre“ || ir. *lumer*; megl. ar. *numir*.

Lat. *NŪMĒRUS,-UM*; forma ir. a fost influențată de croat. *lumer*, *lumar* (imprumutat din ven. sau triest.)

Alb. *număr*; rtr. *numer*, friul. *numar*, *lumar*; it. *numero*, *novero*, ven.

lumero, triest. ver. *lumaro*, vic. *lom-bro*; sard *numeru*; fr. prov. cat. *nombre*.

1257. **Număra**, vb. „compter“ — olten. *lumăra* (WgJb. VIII, 316) || ir. *rumeră*; megl. *numirari*; ar. *numirare* || <*NŪ-MĒRARE* || alb. *numeroň*; vegl. *embruar*; rtr. *nombrer*; it. *noverare* (tic. *lom-brá*, Beilin zona *lomrá*, cremon. *rum-ná*, bresc.berg. com. *piac. romná*, Bor-mio *nombrar*, bol. *armnar*); sard *nu-merare*; fr. *nombrer*; prov. cat. *nom-brar* || *numărător*, ar. *numirător*, adj. sb. m. „qui compte, compteur“; *numă-rătoare*, ar. *numirătoare* „compte, dé-nombrement“ || *numărătură* „action de compter, dénombrement“, băn. „sorte de prière qu'on fait à côté d'un malade pour savoir s'il guérira“, megl. ar. *nu-mirătură* „compte, dénombrement“ || *nenumărărat* „innombrable“; †*nenumărătură* (Dosoftei, Ps. vers. 504) „immen-sité, quantité innombrable“.

1258. **NUME**. sb. n. „nom“ — Dolj, Ro-manați *lume* (Tocilescu, Mat. 159; Sez. VII, 62), pl. †*numene* (Cipariu, Princ. 130), †*numere* || ir. *lume*; megl. *numi*; ar. *numă*.

Lat. *NOMEN*, pl. *NOMINA*; trecerea lui *o* la *u* se explică prin influența lui *număr*; această influență s'a exercitat întii asupra pl. *numere*, confundat cu *numere* „nombres“, după care s'a refăcut apoi și sg. *nume*. În loc de **noame* (de altfel această schimbare s'a produs și în sardă și vven.; v. mai jos); forma pl. *numere* în loc de **numene* > nomina se explică prin influența lui *numere* „nombres“ și a altor neutre cu pluralul *in-re* (comp. forma de pl. din Castro dei Volsci *nomméra*); trecerea lui *n* inițial la *l* (care se observă și în dial. it. și în sardă) s'a produs întii în formele ver-bale ale lui *număra* accentuate pe terminațiune, de unde apoi fenome-nul s'a întins și asupra substantivului.

Vegl. *nam*; rtr. *nom*; it. *nome* (vven. *nume*, vic. *lome*, romagn. *lo-mina*); vsard *lumene*, sard log. *no-mene*; fr. prov. cat. *nom*; sp. *nom-bre*; port. *nome*.

Der.: *numi*, Vlașca *lumi* (Gr.n.I, 155) „nommer, appeler“ (comp. *nelumit*, Burada, Căl. Dobr. 262) †*numeni* Prav. Mat.-Bas.col. Buj. 3/4, 426, 431) „nom-mer“ ar. *numiřiri* (Dalametra) „nom-

mer, donner un nom; ensorceler"|| *anume* „à savoir; exprès; précisément“; *anumit* „certain“|| ar. *paranumā* „sur-nom“.

1259. **Număra** (vr. Mehedinți), vb. „nommer, donner un nom, appeler“ (Cod. Vor.)|| ar. *numirare* „nommer, appeler“|| <*NOMİNARE* (cf. *nume*)|| rtr. *numnar*; it. *nominare* (vml. *luminá*, piac. *luminá*); sard log. *lumenare*; fr. *nommer*; prov. *nomnar*; cat. *nomenar*; sp. *nombrar*; port. *nomear*.

1260. **NUNTĂ**, sb. f. „noce“|| ir. *nunṭe*; megl. *nuntă*; ar. *numtā*, *lumtā*.

Lat. *NUPTIAE*, devenit **nupṭe*, **numpṭe*, **numṭe*, *nunṭe* (păstrat în ir.), din al cărui pl. *nunṭi* s'a refăcut un sg. *nuntă* (cf. Meyer-Lübke, Rom. G. II, § 50); intercalarea nasalei înaintea lui *t*, care apare și în sardă, se explică probabil prin influența lui *nuntiare* „publier (les bans)" (cf. Mohl, Chron. lat. vulg. 262; Densusianu, Hist. l. roum. I, 127).

Sard log. *nuntas*|| comp. rtr. *nozza*; it. *nozze*; fr. *noce*; prov. *nosas*; cat. *noces*< **NÖPTIAE* sau **NÖVTIAE*. refăcut probabil după *nōvia* (cf. G. Paris, Rom. X, 397).

Der.: dim. *nuntișoară* (Gr. n. I, 72); *nuntișă*|| *nuntaș*, megl. *nuntar* „convié aux noces“, pl. „gens de la noce“, dim. *nuntășel* (Corcea, Bal. 67; Hodoș, P.

pop. 11,14)|| *nunti* „célébrer les noces, (se) marier“.

Impr.: ung. *nunta* (Szinnyei, I, 1528).|| ar. *nutare*.

Lat. **NOTARE*< **NAUTARE* din *NAUTA* (cf. Mohl, Chron. lat. vulg. 162; Densusianu, Hist. l. roum. I, 79, unde se citează cîteva forme atestate).

Alb. *noton*; rtr. *nuder*; it. *nuotare*; vfr. *noer*.

Der.: *not* „nage“, numai în loc. *in not*, „à la nage“ (alb. *not*; comp. it. *a nuoto*; vfr. *no*, *nu* „nage“)|| *de-a-in-notul* (Reteganul, Pov. ard. V, 52), *de-a-innoatele* (Cătană, Pov. I, 69) „à la nage“.

1262. **Înnota**, vb. „nager; naviguer“ (Ioasaf, 275)< *INNOTARE* (= clas. *INNATARE*), atestat în cîteva manuscrise ale lui Ianuarius Nepotianus (Densusianu, Hist. l. roum. I, 89)|| *innotătură* (Teodorescu, P. pop. 61) „nage, action de nager“ (comp. vfr. *noeüre* „nageoire“)|| băn. *înnotiș* (An. Car.) „à la nage“.

1263. **Anota** (Oaș), vb. „nager“|| ar. *anuta*|| < **ANNOTARE* (cf. glosa ad *nota* vimus la Densusianu, Hist. l. roum. I, 89).

1264. **NUTREȚ** sb. n. „fourrage“. Lat. **NÜTRICUM* (= clas. *NUTRÍCUM*).